

Multiperspectiviteit in taal- en cultuuronderwijs over het Nederlandse en Belgische koloniale verleden en zijn doorwerkingen

Dietha Koster	Universiteit Münster, Münster, Duitsland
Anne Köster	Universiteit Münster, Münster, Duitsland
Tina van der Vlies	Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam, Nederland
Marthe Wierenga	Universiteit Münster, Münster, Duitsland
Denise Bentrovato	Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika
Sarah Ardelia Saptono	Universitas Indonesia, Jakarta, Indonesië
Achmad Sunjayadi	Universitas Indonesia, Jakarta, Indonesië
Karel van Nieuwenhuysse	KU Leuven, Leuven, België
Pieter den Hollander	Beijing Foreign Studies University, Beijing, China

Woensdag 27 augustus

Starttijd: 10:30

Inleiding

Het koloniale verleden van Nederland en België en haar doorwerkingen constitueert een belangrijk onderwijsthema in (inter)nationale Neerlandistiekopleidingen in het hoger onderwijs, NT2-/NVT-onderwijs, alsook in (talige) vakken zoals geschiedenis en aardrijkskunde in primair en secundair onderwijs. Het ontbreken van multiperspectiviteit in historiografie, NVT- en geschiedenislesboeken wordt steeds sterker bekritiseerd (Van Stipriaan, 2023) en het is aannemelijk dat deze kritiek ook op gerelateerde educatieve media en onderwijscontexten van toepassing is.

Multiperspectiviteit, een concept dat net als meertaligheid is gelieerd aan diversiteit, is het toelaten van verschillende historische actoren, historici of hedendaagse personen, ofwel het includeren van alternatieve narratieven naast master narratives (Munslow, 2016). Multiperspectiviteit in lesmateriaal kan een belangrijke bijdrage leveren aan inclusief onderwijs waarin alle deelnemers optimaal kunnen deelnemen (UNESCO, 2020).

Dit panel wil onderzoekers en/of onderwijsprofessionals met diverse benaderingen van het centrale thema samenbrengen. Het omvat papers over Indonesische en Nederlandse geschiedenislesboeken, kritische perspectieven op de Canon van Nederland, lesboekdiscours over migratie en docentinterviews binnen het vak aardrijkskunde, alsook discoursanalyses in en omtrent Congolees en Belgisch geschiedenisonderwijs. Het panel staat open voor bijdrages die op andere educatieve artefacten (bv. postkoloniale objecten in musea) focussen ofwel andere postkoloniale contexten met geschiedenissen van Nederlandse (neo)koloniale bezetting (bv. Suriname, Aruba, Sint Maarten, Curaçao) centraal stellen.

Omschrijving bijdragen

Paper 1: Multiperspectiviteit in (post)koloniaal discours: een vergelijking van Indonesische en Nederlandse geschiedenislesboeken (1948-2022)

Deze studie onderzocht hoe acht Indonesische en acht Nederlandse geschiedenislesboeken (1948-2022) voor het secundair onderwijs mensen van kleur alsook witte personen in de koloniale geschiedenis en haar doorwerking representeerden. Door het diachrone en vergelijkende perspectief worden (een gebrek aan) ontwikkelingen in multiperspectiviteit in lesboek-discours alsook verschillen en overeenkomsten in beide nationale contexten duidelijk. Het consistente uitwissen van vrouwen uit de geschiedenis in beide nationale contexten was een opvallend resultaat, alhoewel Indonesische lesboeken meer vrouwen als vrijheidsstrijders opnamen.

Paper 2: Veranderingen in het discours over de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog in de Canon van Nederland vóór en na de herijking

Discours over de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog in de Canon van Nederland vóór en na de herijking (2006; 2020) stond centraal in dit paper. Meer specifiek richtte deze studie zich vanuit een postkoloniaal perspectief op hoe de mate en vorm van multiperspectiviteit in de Canon is veranderd vóór en na de herijking. Resultaten tonen onder andere dat de Canon na de herijking Europese bias probeert te vermijden, meer gender- en etnische diversiteit omvat en mensen van kleur met meer

agency representeert. Tegelijkertijd wordt er aan sommige groepen, zoals vrouwen en Molukkers, nog steeds weinig aandacht besteed.

Paper 3: Verhalen van het Verleden: Koloniale Erfenissen in Indonesische en Nederlandse Schoolboeken

De Revolusi, ofwel de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog, heeft zowel in Indonesië als in Nederland diepe sporen nagelaten, maar wordt in beide landen op verschillende manieren herinnerd en onderwezen. Dit paper onderzoekt, vanuit een transnationaal perspectief, de impact van geopolitiek- in de context van postkoloniale en postimperiale identiteitsvorming - op de representatie van dit verleden in schoolboeken en de doorwerking van deze interpretaties door de tijd heen.

Paper 4: Te Europees, te wit, te mannelijk? Inzichten uit lesboekdiscours en docen-teninterviews over (post)koloniale sporen in Nederlands aardrijkskundeonderwijs

Dit paper onderzoekt vanuit een Global Citizenship Education perspectief hoe het koloniale verleden van Nederland doorwerkt in Nederlandstalig aardrijkskundelesboekendiscours en hoe Nederlandse aardrijkskundedocenten hier tegenaan kijken. We presenteren een kritische discoursanalyse van drie aardrijkskundelesboekhoofdstukken over landen en gemeenschap-pen met een geschiedenis van Nederlandse koloniale bezetting, alsook perspectieven van docenten hierop in interviews. Een gebrek aan historische accurateit over het koloniale verleden in lesboeken was een opvallend resultaat, alsook de zeer uiteenlopende perspectieven van docenten op het thema.

Paper 5: Evoluerende voorstellingen van een gedeeld koloniaal verleden: Een vergelijkende analyse van Belgische en Congolese geschiedenislesboeken, 1945-2015

Onder invloed van de postkoloniale wending onderzoekt dit paper, in een diachroon en vergelijkend perspectief, de evoluerende lesboekrepresentaties van het Belgische kolonialisme en zijn nasleep in het Belgische en Congolese geschiedenisonderwijs sinds 1945. De narratieve analyse identificeert continuïteit en verandering, en convergenties en divergenties, in perspectieven, klemtonen, multivocaliteit en stiltes in lesboekverhalen. Het onderzoekt de soms tegenstrijdige invloeden van politiek, academische geschiedschrijving, populaire historische cultuur en onderwijsprocessen op de lesboeken van de twee landen. Van hieruit verkennen we de mogelijkheden om dit verleden (en andere) meer door een interculturele lens te benaderen, waardoor ook een grotere multiperspectiviteit en multivocaliteit in geschiedenislesboeken kan worden opgenomen

Extra geaccepteerde lezingen

Pieter den Hollander

Aandacht voor postkoloniale misdaden in het onderwijs

Er is steeds meer aandacht voor het koloniale en slavernijverleden. We noemen slechts de canonisering van Wij slaven van Suriname (De Kom 2020), de bestsellers Congo en Revolusi (Van Reybrouck 2011, 2022), Staat en slavernij (Allen et al. 2023), studies over koloniale oorlogen (Limpach 2016; Hagen 2018; Oostindie et al. 2022) en de excuses van regeringsleiders en staatshoofden. Er is ook een backlash: morele geschiedschrijving zou Poetin en Xi in de kaart spelen (Bossenbroek 2024).

Toch zijn er nog lacunes. In een recent verschenen kennisagenda (Allen et al. 2024) wordt de doorwerking van het kolonialisme “tot op de dag van vandaag” genoemd als onontgonnen onderzoeksterrein. Daarbij is er nog weinig aandacht voor staatsmisdaden tegen de democratie (deHaven Smith 2006) bij het ontstaan van neokoloniale verhoudingen. Het kolonialisme wordt voorgesteld als een afgesloten periode, terwijl de huidige wereldorde er een voortzetting van is (Ghosh 2022).

Hoe kan de internationale neerlandistiek hier aandacht aan besteden? We analyseren of en hoe postkoloniale staatsmisdaden aan de orde komen in bestaande onderwijsmethoden (o.a. Besamusca et al. 2014) en geschiedenisboeken. Tevens worden de inhoudelijke keuzes besproken van een nieuwe methode (Den Hollander et al. 2025).

Casus 1: Moord op Patrice Lumumba

Dankzij Ludo De Witte (1999, 2021) en onderzoekscommissies (Bacquelaine et al. 2001; Mathys et al. 2022) legt België rekenschap af. Leuven verwijderde Leopold II uit een nis van het stadhuis en Brussel vernoemde een plein naar Lumumba, een voorbeeld van herinneringspolitiek. Hoe krijgt de nieuwe kennis een plaats in het onderwijs?

Casus 2: Kwestie Nieuw-Guinea

Sinds Arend Lijphart (1966) is de consensus dat Nederland vasthield aan Nieuw-Guinea als een “souvenir aan het wereldrijk” (Hofland 1972). Een studie van Greg Poulgrain (2020) maakt deze voorstelling van zaken onhoudbaar. Aansluitend bij New Diplomatic History (Houssine 2018) zal de rol van maatschappelijke actoren worden besproken.

Literatuurlijst

Allen, Rose Mary, Esther Captain, Matthias van Rossum, Urwin Vyent. 2024. *Kennisagenda 2025-2035: Het Nederlandse koloniale slavernijverleden en zijn doorwerkingen*.

Allen, Rose Mary, Esther Captain, Matthias van Rossum, Urwin Vyent. 2023. *Staat en slavernij: Het Nederlandse koloniale slavernijverleden en zijn doorwerkingen*. Athenaeum

Bacquelaine, Daniël, Ferdy Willems, Marie-Thérèse Coenen. 2001. *Parlementair onderzoek met het oog op het vaststellen van de precieze omstandigheden waarin Patrice Lumumba werd vermoord en van de eventuele betrokkenheid daarbij van Belgische politici: Verslag namens de Onderzoekscommissie*. Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

Besamusca, Emmeline, Jaap Verheul (red.). 2014. *Discovering the Dutch: On Culture and Society of the Netherlands*. Amsterdam University Press

Bevins, Vincent. 2020. *The Jakarta Method: Washington's Anticommunist Crusade and the Mass Murder Program that Shaped Our World*. PublicAffairs

Bossenbroek, Martin. 2024. *Kolonialisme! De vloek van de geschiedenis*. Athenaeum

deHaven-Smith, Lance. 2006. “When Political Crimes Are Inside Jobs: Detecting State Crimes Against Democracy.” *Administrative Theory & Praxis* 28 (3): 330-355

De Witte, Ludo. 1999. *De moord op Lumumba*. Van Halewyck

De Witte, Ludo. 2021. *Moord in Burundi: België en de liquidatie van premier Louis Rwagasore*. EPO

Ghosh, Amitav. 2022. *The Nutmeg's Curse: Parables for a Planet in Crisis*. John Murray

Hagen, Piet. 2022. *Koloniale oorlogen in Indonesië: Vijf eeuwen verzet tegen vreemde overheersing*. De Arbeiderspers

Hofland, H.J.A. 1986. *Tegels lichten*. Bert Bakker

Houssine, Alloul, Michael Auwers. 2018. ‘What Is (New in) New Diplomatic History?’ *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 48(4), p. 110-122

Den Hollander, Pieter. 2025. *Het verhaal van de Lage Landen: Cultuur en samenleving van Nederland en Vlaanderen*. FLTR Press

Lijphart, Arend. 1966. *The Trauma of Decolonization: The Dutch and West New Guinea*. Yale University Press

Limpach, Rémy. 2016. *De brandende kampongs van Generaal Spoor*. Boom

Mathys, Gillian, Sarah Van Beurden, Elikia M'Bokolo, et al. 2022. *Bijzondere commissie belast met het onderzoek over Congo-Vrijstaat (1885-1908) en het Belgisch koloniaal verleden in Congo (1908-1960), Rwanda en Burundi (1919-1962), de impact hiervan en de gevolgen die hieraan dienen gegeven te worden: Verslag van de deskundigen*. Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

Oostindie, Gert, Thijs Brocades Zaalberg, Eveline Buchheim, et al. 2022. *Onafhankelijkheid, dekolonisatie, geweld en oorlog in Indonesië 1945-1950*. Amsterdam University Press

Poulgrain, Greg. 2020. *JFK vs. Allen Dulles: Battleground Indonesia*. Skyhorse
Van Reybrouck, David. 2011. *Congo: Een geschiedenis*. De Bezige Bij
Van Reybrouck, David. 2022. *Revolusi: Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld*. De Bezige Bij